

## **У ПРОСТОРІ СЛОВА (до ювілею доктора філологічних наук, професора Н. М. Сологуб)**

Ім'я *Надії Миколаївни Сологуб* відоме в колі лінгвістів-сучасників, випускників українських вищих навчальних закладів, воно вписане в історію українського мовознавства. Професор Сологуб — одна із тих, хто є обличчям україністики, вона з-поміж невтомних популяризаторів питань культури національного мовного буття.

Надія Миколаївна народилася 30 березня 1935 року в містечку Павлоград Дніпропетровської області. Їй довелося пережити важкі часи Великої Вітчизняної війни і не менш складні повоєнні роки. У таких умовах формувався світогляд дитини, яка вже з раних літ навчилася дорожити найважливішими цінностями людського життя.

У 1958 році Надія Миколаївна закінчила Дніпропетровський університет. Працювала вчителем української мови та літератури в школах Дніпропетровська та Києва.

Свою наукову діяльність починала в 1967 році на посаді лаборанта в Інституті мовознавства імені О. О. Потебні АН України. Видатний мовознавець М. А. Жовтобрюх давав перші

настанови молодому співробітникові відділу теорії та історії української мови.

Надія Миколаївна готувала до видання праці А. Кримського, досліджувала варіантні форми іменників другої відміни чоловічого роду в місцевому відмінку, вивчала синтаксичні особливості простого речення, укладала словник-довідник «Українська літературна вимова і наголос» (1973). Н. М. Сологуб у 1975 році успішно захистила кандидатську дисертацію «Варіантні флексії місцевого відмінка однини іменників II відміни в сучасній українській мові» (науковий керівник — акад. В. М. Русанівський).

Вона була співавтором монографій «Морфологічна будова сучасної української мови» (1975), «Синтаксис словосполучення і простого речення» (1976), «Мова засобів масової інформації» (1979), «Взаємодія усних і писемних стилів мови» (1982), видань «Культура української мови» (1990), «Культура мови на щодень» (1997), «Довідник з культури мови» (2005).

З 1991 року Надія Миколаївна працює в Інституті української мови НАН України.

Робота на ниві української словесності — це один з найбільших творчих ужинок Н. М. Сологуб. З-під її пера вийшли монографії «Мовний світ Олеся Гончара» (1991) (про мову творів письменника 1993 року було захищено докторську дисертацію) та «Мовний портрет Яра Славутича» (1999). У цих працях було висвітлено проблеми теоретичної стилістики: поняття поверхневої і глибинної структури художнього тексту, формування мовної свідомості особистості, здійснено аналіз мовного доробку письменників у контексті історії літературної мови та доби їх творчості.

З виходом у світ монографії було розпочато новий етап лінгвостилістичного аналізу: уведено в науковий обіг поняття *мовний світ письменника, мовна особистість письменника, індивідуальний стиль письменника, мовна картина світу письменника* тощо. Н. М. Сологуб зазначає: «Ми виходимо з того, що у кожного індивіда, кожної конкретно-історичної епохи є своя власна картина світу. Вона є синтезом об'єктивного та суб'єктивного. [...] В основі індивідуальної картини світу лежать вихідні принципи світобачення людини. [...] Створен-

ня картини світу письменником відбувається, таким чином, шляхом пізнання і оцінки дійсності, що й формує його філософсько-естетичне кредо. [...] На картину світу впливають також національний фон та природне середовище».

У науковому доробку автора понад 100 публікацій. Основна думка багатьох статей — збереження мовної єдності, щоб «не втративши надбаного, дійти згоди у нормах слововживання, вимови, наголосу, правопису, синтаксичних форм...». Н. М. Солюгуб стверджує, що «символом української мовної єдності, духовним зв'язком поколінь, як і в попередні епохи, повинна стати постать Тараса Шевченка».

Надія Миколаївна одна із перших у сучасній лінгвостилістиці підготувала розвідки про біблійні образи у прозових творах, які за словами ювілярки, «постають, з одного боку, як готові рамкові конструкції, концепти значень, а з другого — як народні уявлення, як знаки народної культури».

Окремі проблеми функціонування української мови в галузі освіти охоплено в статтях про українську музичну термінологію.

Пошуки і надбання у просторі українського слова знаходять своє втілення в численних культуромовних розвідках. Надія Миколаївна — постійний автор збірника «Культура слова». Як каже сама дослідниця, у її полі зору — «слова давні, як життя»: *криниця, колодязь, калина*, а також новотвори епохи (*мобільний — сотовий, трубка — слухавка* та ін.). Ще одне джерело, з якого починаються дослідження слова, — це назви народних і релігійних свят: *Спаса, Маковія, Петрівка*, що засоційовані «з рослинами з глибоким коренем народного духу».

Глибокий аналіз слова захопив усе українське суспільство завдяки науково-популярному радіожурналу «Слово» (з 1978 до 2006 року Надія Миколаївна була його постійним науковим коментатором). Саме цю працю високо поціновано: у 2001 році Національна спілка журналістів України присудила Надії Миколаївні Всеукраїнську премію імені І. Франка, а в 2007 році дослідниця була удостоєна Премії імені І. Огієнка в галузі науки «за вагомий внесок у культуру, чистоту рідної мови».

Під керівництвом Н. М. Сологуб захищено кандидатські дисертації про мовний світ визначних митців художнього слова (У. Самчука, В. Самійленка, В. Шевчука, І. Багряного, П. Куліша, Є. Гуцала, О. Черногуза та ін.).

Сьогодні наш провідний вчений робить один із важливих підсумків у своєму житті. Зроблено дуже багато, а створити треба ще більше. Душа Ювілярки сповнена життєвою енергією, пошуками, бажанням працювати, тому «до калинових мостів ще далеко».

Добра, світла, натхнення, нових наукових досягнень Вам, дорога Надіє Миколаївно!